

- Soronia grisea* L. Tasnád.
Meligethes coracinus Strm. Zilah; — *brassicae* Scop. Peér;
 — *viridescens* F. Hadad; — *serripes* Gyll. Zilah; — *obscurus* Er.
 Hadad; — *parallelus* Reit. Balla; — *ovatus* Strm. Hadad.
Pocadius ferrugineus F. Hadad.
Cryptarcha strigata F. Hadad.
Rhizophagus depressus F. Hadad; — *bipustulatus* F. Hadad,
 Sz. Cseh.
Tenebrioides mauritanicus L. Zilah.
Ostoma oblongum L. Zilah, Tasnád.
Corticus tuberculatus Germ. Hadad.
Ditoma crenata F. Zilah, Hadad.
Colydium elongatum F. Zilah, — *filiforme* F. Hadad.
Bolhvideres contractus F. Zilah.
Cerylon fagi Briss. Hadad; — *histeroides* F. Hadad, Zilah,
 Szakácsi; — *ferrugineum* Steph. Hadad.
Phloeostichus denticollis Redt. Zilah.
Laemophloeus testaceus F. Hadad.
Hyllota plumata L. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér.
Silvanus unidentatus Ol. Hadad, Zilah, Tasnád.
Monotoma v. quisquiliarium Redt. Tasnád.
Trixagus fumatus F. Hadad, Zilah.

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

III.

A családok áttekintése.

1. A csápok tövén szőrpatat van 8.
- A csápok tövén nincs szőrpatat; a potroh karcsú; a láb-
száron egy túskepár van 2.
2. Az első lábak jól fejlettek; a báb fejjel fölfelé van felfüg-
gesztve 3.
- Az első lábak kisebbek a többieknél, sokszor majdnem
egészen elcsenevészettek; a báb fejjel lefelé függ... .. 4.
3. A lábszáron egy vagy több tüskét találunk; az alsó
szárny belső szegélye öblözött, a potrohra nem fekszik rá,
legfeljebb egy dorsalis érrel bír; a karmok egyszerűek

I. Papilionidae

- A lábszáron tüskék nincsenek ; az alsó szárny belső szegélye nem öblözött, a potrohra rá fekszik, két dorsalis érrel bír ; a karmok hasítottak. **II. Pieridae**
4. Az első lábak mind a hímnél, mind a nősténynél csenevészek, karomtalanok 5.
- Az első lábak rövidebbek a többieknél 6.
5. A felső szárny ereinek töve nem duzzadt ; az alsó szárnyon nincs tösejt ; a csápok oly hosszúak, mint a felső szárny elülső szegélyének fele, esetleg hosszabak
- III. Nymphalidae**
- A felső szárny 1—3. ereinek töve duzzadt ; az alsó szárny középsejtje zárt **IV. Satyridae**
6. A tapogató igen rövid, alig ér túl a homlokon 7.
- A tapogató négyszer oly hosszú, mint a fej ... **V. Libytheidae**
7. A hím első lábai csenevészek ; az alsó szárny 6. és 7. ere közös kocsányon ül ; a szem szőrös, fehér pikkelyek alkotta gyűrű köríti **VI. Erycinidae**
- Az első lábak a hímnél és nősténynél majdnem egészen egyformák ; a csáp megnyúlt ; az alsó szárny 6. és 7. ere külön áll ; a szem szélén fehér pikkelyek vannak
- VII. Lycaenidae**
8. A fej vastag ; a potroh zömök ; a szárnyak rövidek ; a lábszáron két tüskepár van **VIII. Hesperidae**

I. család. Papilionidae¹⁾ (Equites).²⁾

A középsejt mindkét szárnyon egyszerű, zárt, az alsó szárnyon a belső szegélyen legfeljebb két szabad ér van ; a csáp rövid, vége felé fokozatosan megvastagodott ; a szem gömbalakú, csupasz. Európában mintegy 40 faj honos.

1. A felső szárny 12 érű ; az alsó szárny farkszerű nyújtványnyal bír 1. nem. **Papilio L.**
- A felső szárny 11 érű ; az alsó szárny fogazott vagy fogazatlan 2.
2. A szárnyak sűrűn pikkelyezettek ; az alsó szárny fogazott 2. nem. **Thais F.**
- A szárnyak gyéren pikkelyezettek ; az alsó szárny fogazatlan 3. nem. **Parnassius Latr.**

1) Papilio-szerűek.

2) Eques : lovag, mintegy a pillangók előkelői.

1. nem *Papilio*¹⁾ L.

Nagy lepkék; felső szárnyuk széles háromszögű, alsó szárnyuk fogazatlan, farkszerű nyujtványban folytatódik. Alapszínük sárga, fekete sávokkal, az alsó szárny zugán szemfolt áll. *Hernyójuk* csupasz, kisfejű, lomha; az első torgyúrún vagyis a fej mögött húsos villaszerű szerve van, a mely kitolható s arra szolgál, hogy bűzös váladékával elűzze támadó eilenségeit. *Bábjuk* fej felől kétbegyű, hátrafelé hegyesen végződik; fejjel felfelé ághoz vagy fűszálhoz van odafonva s egy a test körül font szállal van megerősítve. Ha a hernyó évenként csak egyszer lép fel, akkor a báb kitelel; ha azonban 2 vagy 3 ivadéka fejlődik ki, akkor csak az utolsó ivadéku báb telet ki. A tropusokban rendkívül sok faja él, hazánkban csak három.

1. A felső szárny középterén levő ereket keskeny fekete sáv szegélyezi; az alsó szárnyon legalább egy fekete harántos sáv fut végig 2.
- A felső szárny középterén levő ereket széles fekete sáv szegélyezi; az alsó szárnyon fekete harántos sáv nincs. ... 3.
2. A szárnyak alapszíne halvány sárga, fekete harántos sávokkal tarkázott; az alsó szárny keskeny, hosszú nyujtványban folytatódik, zugában nagy szemfolt van. **Podalirius** L.
- A szárnyak alapszíne kénsárga, fekete harántos sávokkal tarkázott; az alsó szárny farkszerű nyujtványa elég hosszú; zugában kis szemfolt van. **Alexanor** Esp.
3. A szárnyak alapszíne kénsárga, a felsőt fekete foltok tarkázzák; az alsó szárny farkszerű nyujtványnyal bír; zugában nagy szemfolt van. **Machaon** L.

1. *Papilio Podalirius* L.²⁾

Lin né, Systema Naturae Ed. X. p. 463. (1758); Esper, Die Schmetterlinge in Abbildungen 1. tab. 1. fig. 2. (1777); *Sinon* Poda. Insecta Musei Graecensis p.62. tab. 2. fig 1. (1761).

A szárnyak alapszíne halvány sárga. A felső szárnyon a fekete tő és szegély közt 3 hosszabb s ezek közt 3 rövidebb fekete sáv van, úgy hogy — a tövet is számítva — 8 harántos sáv mutatkozik, melyek közül kettő a belső szegélyig húzódik. Az alsó szárnyon a középsőjétszélű fekete harántos sáv a belső szegély zu-

¹⁾ *Papilio* : pillangó.

²⁾ *Podalirius* : Asklepios fia, orvos a trójai háborúban.

gában levő szemfoltig ér s itt a fekete belső szegélylyel egyesül. A szemfolt fekete, belül kék, fölül vöröses-sárga folt zárja félig körül. A fogazott alsó szárny szegélye fekete, kék félhold alakú pettyeket zár magában és hosszú, keskeny fekete farkszerű nyujtványban végződik. A csáp bunkója fekete, ugyanoly színű a tor és a potroh felülete is.

Magyarország lapályos területein és előhegységeiben gyakori, még pedig általában két ivadékbán, sőt délibb tájakon (Pécs, Budapest) kedvező években harmadik ivadékbán is, ellenben hegyvidékeken csupán egy ivadékbán; Budapesten április 11-től május 24-ig, június 13-tól augusztus 4-ig és augusztus 12—27 ig.

Az I ivadéknak rendszerint minden rajza koromfekete, ritkán inkább barnás fekete. Az alsó szárny farknyujtványa és szeme a legtöbb esetben szabályos, az utóbbi azonban olykor kisebb s inkább sárga, mint narancsszínű; a belső szegély ritkán szabályosan fekete, többnyire az alapszínnek egy vonala hosszában két többé-kevésbé széles sávra osztja.

Igen ritkán akad olyan példány is, melynek összes fekete rajzolata elmosódott s egész felületét gyéren álló pikkelyek fedik, úgy hogy az állat egészen kormosnak látszik. Ehhez hasonló egy eperjesi ♀, melyen a szemfolt is feketés behintésű, a kék szín pedig csaknem teljesen elenyészett. Más eperjesi ♀-en az alsó szárny egész felülete kékes színben csillog. Ugyancsak egy eperjesi ♀ feltűnően halvány, fehéres színezetű, holott rajzolata korom fekete, az alsó szárny holdfoltjai pedig igen nagyok, világos kék színűek.

Az I. ivadék nálunk helyenkint túlnyomóan oly példányokból áll, melyeken a felső szárnynak 8 sávja közül az 5. és 6. többé-kevésbé tisztán és határozottan ketté oszlik, miáltal a sávok száma tízre emelkedik; ez a *var. decemlineatus* Aig.¹⁾ (*reductus* Schultz) Rajolatának színe világosabb mint a törzsalaké, az alsó szárny belső szegélysávja pedig kivétel nélkül alapszíne által szélesen ketté osztott. Néhány budapesti példány még azáltal is feltűnik, hogy felső szárnya a rendesnél valamivel rövidebb, külső szegélye pedig igen hajlott.

Akad azonban egészen hasonló rajzú és színezésű példány is, a melyen a 4. és 5. sáv között még egy rövidebb, olykor csak pont által jelzett tizenegyedik sáv is jelentkezik: *var. undecimlineatus* Eim.²⁾, melyet eddigelé csak Budapesten és Eperjesen figyelték meg.

Ugyanott, de jóval ritkábban fordul elő oly alak is, mely

1) decem : tíz, lineatus : vonalas,

2) undecim : tizenegy, lineatus : vonalas.

rajzban és színezésben szakasztott mása a törzsalaknak (még az alsó szárny belső szegélye is legtöbbször osztatlan), de a melyen az eredeti 8 sávon kívül az előbbinek 11-ik sávja is tisztán látható, s a melyet ennélfogva *var. novemlineatus*-nak¹⁾ neveztem el.

E helyett megjegyzendő, hogy Eimer szerint a jelenleg 8-sávú *Podalirius*-nak hajdanában 11 sávja volt s ennélfogva az említett eltérő alakok atavistikus vagyis az ősökre visszautótt alakoknak tekintendők.

A II. s illetve III. ivadék kivétel nélkül a többé-kevésbé tipikus *ab. Zanclaens* Z.-t²⁾ adja, a melynek rajzolata a törzsalakénál halványabb fekete, alapszíne rendszerint világosabb sárga, csaknem fehéres, sávjai osztatlanok, alsó szárnyának szegélye pedig mindig szélesen ketté osztott s itt a holdak nagyobbak és sötétebb kékek; farknyujtványa hosszabb és potroha többé-kevésbé fehéres fölül is.

Ennek a pillangónak egyik ékessége az a fekete sáv, mely az alsó szárny közepén a szemig fut. Ez a törzsalakon és *9-lineatus*-on az elülső szegélyen többnyire ketté vált, a két ága közt levő hézag barna színű; a *10-lineatus* és *11-lineatus*-on a rendesnél rövidebb, a szemfoltot alig éri el, a hézag a két ág közt barna, ritkán osztatlan; a *Zanclaens*-on mindig osztatlan, a barna színnek nyoma sincs.

A pillangó tavaszkor kedveli az orgonavirágot és a gyümölcsfák virágját, később, kivált meleg, száraz időben nagy számban keresi fel a pocsolyákat, melyeknek nedvét szivogatja, augusztusban pedig a nőtényt kereső him gyakran röpköd oly bokrok körül, melyeken ilyenkor már egyes sárgult levelek láthatók. Olykor piros színű atkák élőködnek rajta, a melyek alsó lapját sűrűn ellepik. Gömbalakú zöld petéit egyenként rakja a tápláló növény leveleinek alsó oldalára. *Hernyója* tavaszkor tiszta zöld, vagy alig észrevehető kevés piros petty tarkázza, nyáron azonban rézsutos sorokban számos, gyakran nagy petty ékesíti. Kifejlődve 40 mm. hosszú. Főleg csontmagú gyümölcsfákon él, minők: *Prunus domestica* és *spinosa* (szilva és kökény), *Cerasophora dulcis* és *acida* (cseresznye és meggy), *Pirus malus* és *communis* (alma és körte), *Padus vulgaris* (zelnice), *Armenaca vulgaris* (kajszín), *Amygdalus communis* (mandula), *Persica vulgaris* (őszi barack), *Sorbus aucupara* (berkenye), *Aronia rotundifolia* (kövinaspolya) és *Contoneaster vulgaris* (naspolya), kivételesen *Quercus*-on (tölgy) is találták.

1) novem : kilencz, lineatus : vonalas.

2) Zanclae, a mai Messina, Szciziliában, a honnan ez alakot leírták

Májustól októberig csaknem mindig található, mindazonáltal 3 ivadéka állapítható meg, ú. m. májustól július közepéig, július közepétől augusztus végéig és szeptember elejétől október közepéig; az utóbbi, kivált fiatal szilvasokra nézve rendszeren kártékony is. Kedveli a napos helyeket. Az I. ivadékú hernyó a zöld lomb közt ágakon, a II., s illetőleg a kitelelő pedig közel a földhöz kórókon hábozódik be.

Báb. Az I. ivadék bábja kivétel nélkül zöld, a II. részben, a III-iké pedig mindig sárgásbarna (nem mint Németországban, hol fehéres-sárga, barnás-sárga vagy feketés-barna) s az utóbbi, kitelevél a törzsfajt, a zöld báb pedig az *ab. Zanclus*-t. adja.

Parasitája. *Philomastax lapidator* Fabr. Ichneumon-faj. Ez a fürkészdarázs akkor szúrja meg, a mikor a bábozódó hernyó a testtakarót leveti s a báb még egészen puha, a mely azután megkeményedve csupán az élősdű ilczáinak szolgál eledelül. A darázs a bábból kikelvén mindig a szárnyak hüvelyét fúrja át.

Előfordul az összes szomszédországokban. Elterjedési köre: Spanyolországtól az Altajig (10—110°) és Kasantól Egyiptomig (56—30°).

Magyarország Cerambycidai.

Irta Csiki Ernő.

XIX.

73. nem: **Haplocnemia** Steph.

(*Lophocnemia* Steph., *Mesosa* Serv.)

- 1 A mellközép dudorszerűen kiálló. Az előtor ránczoltan pontozott. Fekete, sűrűn szürke szőrökkel fedett. A csápok a harmadik ízről kezdve barnák, az ízek töve szürkés-fehér szőrökkel fedett. Az előtoron négy kerek és a szárnyfedők mindegyikén két-két bársonyos fekete folttal, melyek sárga vagy narancssárga szőrökkel szegélyezettek. A szárnyfedőkön azonkívül még néhány sárga szőrökből álló harántfoltocska van. Hossza 10—17 mm. Előtordul egész Európában, nálunk közönséges. (*Argus* Voet, *oculata* Fourcr.) --- --- --- --- **1. curculionoides** Linn.
- A mellközép lapos. Az előtor egyszerűen pontozott, a pontok mélyek. Fekete, a csápok a harmadik ízről kezdve barnák,